

УДК 712.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2026.149.1.35>

ПРИНЦИПИ ТА ПРОЄКТНІ РІШЕННЯ ФОРМУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ЗОНИ В УМОВАХ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Бойко Т.О. – к.б.н.,

доцент кафедри лісового та садово-паркового господарства,

Херсонський державний аграрно-економічний університет

orcid.org/0000-0003-3864-2036

Мотузна О.Є. – асистент кафедри лісового та садово-паркового господарства,

Херсонський державний аграрно-економічний університет

orcid.org/0009-0000-6781-9844

Основою для перетворення традиційних міських територій у повноцінні, комфортні та естетично привабливі рекреаційні простори, що відповідатимуть сучасним потребам мешканців півдня України, є розробка цілісної системи благоустрою та озеленення територій загального користування. В результаті даного дослідження було виявлено характерні ознаки дефіциту якісно упорядкованих громадських просторів на території міста Миколаїв, зокрема на прикладі парку Адміралтейський. Незадовільний стан інфраструктури та існуюче несистемне озеленення унеможливають повноцінний комфортний відпочинок містян. Тож було розроблено концептуальне рішення комплексної ревіталізації зон для відпочинку на території загального користування міста Миколаїв. Проєктуванням передбачено об'єднання трьох багатofункціональних доміант: піднесений павільйон із захисним багатошаровим навісом; крита архітектурна конструкція з різнотипними місцями для сидіння; фонтанний комплекс. Розміщення зазначених об'єктів забезпечать необхідні умови для захисту від деяких несприятливих кліматичних чинників. Крім цього, використання в благоустрої водних об'єктів сприяє додатковому зволоженню повітря, що є актуальним для посушливого регіону. Асортимент рослинних насаджень було підібрано згідно їхньої стійкості до місцевого клімату та відповідності до виконання основних функцій, зокрема декоративної. Застосування контейнерного озеленення з насадженнями *Hedera helix* L., *Pennisetum alopecuroides* L. дозволить ефективно використовувати ландшафтний простір. Розміщення на ділянці дерев та кущових насаджень з різними формами крони (*Albizia julibrissin* Durazz., *Salix alba* L., *Betula pendula* Roth. 'Paper', *Catalpa speciosa* (Warder) Warder ex Engelm.; *Koelreuteria paniculata* Laxm.; *Cupressus lawsoniana* (A. Murray) Part. 'Columnaris'; *Liriodendron tulipifera* L.; *Magnolia x soulangeana* Soul. -Bod. 'Big Pink'; *Cercis canadensis* L. 'Forest Pansy'; *Cotinus obovatus* Raf. 'Grace') значно підвищить естетичний рівень сприйняття як кожного окремого об'єкту, так і території в цілому. Запропоновано облаштування схеми освітлення з метою підвищення рівня безпеки та загальної привабливості простору у вечірній час.

Ключові слова: проєкт озеленення, рекреаційна зона, парк, місто Миколаїв, водні споруди, зелені насадження.

Boiko T.O., Motuzna O.Ye. Principles and design solutions for the formation of a recreational zone in an urban environment

The basis for the transformation of ordinary urban areas into full-fledged, comfortable and aesthetically attractive recreational spaces that will meet the modern needs of the residents of southern Ukraine is the development of a complete system of improvement and landscaping of common areas. As a result of this study, characteristic signs of a shortage of qualitatively organized public spaces in the territory of the city of Mykolaiv were revealed, in particular, on the example of Admiralteyskyi Park. The unsatisfactory state of the infrastructure and the

© Бойко Т.О., Мотузна О.Є., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

existing non-systemic landscaping make it impossible for the townspeople to have a full and comfortable rest. Therefore, a conceptual solution for the complex revitalization of recreation areas on the territory of the common use of the city of Mykolaiv was developed. The design envisages the unification of three multifunctional dominants: an elevated pavilion with a protective multi-layered canopy; covered architectural structure with different types of seats; fountain complex. The siting of said facilities will provide the necessary conditions to protect against some adverse climatic factors. In addition, the use of water bodies in the improvement of water bodies contributes to additional humidification of the air, which is relevant for an arid region. The assortment of plantings was selected according to their resistance to the local climate and compliance with the performance of the main functions, in particular decorative. The use of container landscaping with plantations of *Hedera helix* L., *Pennisetum alopecuroides* L. will allow effective use of the landscape space. Placing trees and shrubs with different crown shapes on the site (*Albizia julibrissin* Durazz., *Salix alba* L., *Betula pendula* Roth. 'Paper', *Catalpa speciosa* (Warder) Warder ex Engelm.; *Koeleruteria paniculata* Laxm.; *Cupressus lawsoniana* (A. Murray) Part. 'Columnaris'; *Liriodendron tulipifera* L.; *Magnolia x soulangeana* Soul. -Bod. 'Big Pink'; *Cercis canadensis* L. 'Forest Pansy'; *Cotinus obovatus* Raf. 'Grace') will significantly increase the aesthetic level of perception of both each individual object and the territory as a whole. A lighting scheme has been proposed to improve safety and the overall attractiveness of the space in the evening.

Key words: landscaping project, recreation area, park, Mykolaiv city, water structures, green spaces.

Актуальність теми дослідження. Великі міста України в умовах сучасних соціально-економічних та екологічних трансформацій зазнають значного антропогенного навантаження, що негативно впливає на якість життя населення. Урбанізаційні процеси, зростання щільності забудови, скорочення площ зелених насаджень та погіршення екологічного стану міського середовища зумовлюють підвищену потребу у формуванні якісних рекреаційних просторів.

Особливої актуальності набуває питання створення та оновлення зон загального користування, які виконують не лише естетичну, а й важливі екологічні, соціальні та оздоровчі функції. У контексті відновлення українських міст, зокрема м. Миколаїв, який зазнав значних інфраструктурних втрат, проблема раціонального озеленення рекреаційних територій набуває особливого значення. Наявні громадські простори часто не відповідають сучасним стандартам благоустрою, доступності та інклюзивності, а їх озеленення має фрагментарний або стихійний характер, що знижує ефективність використання територій. Крім того, росте запит суспільства на створення безпечних, комфортних та функціонально насичених просторів, які б відповідали принципам сталого розвитку, екологічної рівноваги та адаптації до змін клімату [1]. У цьому контексті проектування озеленення рекреаційних зон має базуватись на сучасних підходах ландшафтної архітектури, екодизайну та інтеграції природних елементів у міське середовище. Таким чином, дослідження, спрямоване на розробку пропозицій озеленення та проектних рішень для рекреаційних зон урбанізованих територій є своєчасним та має практичне значення, оскільки сприяє підвищенню екологічної стійкості міського простору, а також формуванню гармонійного простору для відпочинку населення.

Постановка проблеми. Незважаючи на усвідомлення важливої ролі зелених насаджень у формуванні міського середовища, у практиці озеленення рекреаційних територій простежується відсутність комплексного підходу, що проявляється у фрагментарності, стихійності та низькій ефективності проведених робіт. Часто ігноруються базові принципи ландшафтного проектування, зокрема щодо підбору асортименту рослин, унаслідок чого використовуються види, не адаптовані до місцевих кліматичних умов.

Суттєвою проблемою є також зниження функціональності та естетичної привабливості існуючих рекреаційних зон, що зумовлено наявністю застарілої або пошкодженої інфраструктури, зокрема незадовільним станом зелених насаджень, відсутністю ефективних систем поливу та недостатнім рівнем освітлення. Таким чином, основний виклик полягає у наявності суперечності між зростаючими потребами населення у якісних, комфортних і функціонально організованих громадських просторах та фактичним незадовільним станом значної частини рекреаційних територій загального користування в місті Миколаїв.

Отже, метою нашого дослідження є комплексне обґрунтування та розробка проєктних рішень озеленення і благоустрою рекреаційної зони парку в структурі міста Миколаїв із урахуванням сучасних вимог до функціональності, екологічності та естетичної організації міського простору.

Методика досліджень. Системне розкриття змісту історії озеленення, типології ландшафтних та художніх архітектурних основ садово-паркового мистецтва належить Кучерявому В.П. та Кучерявому В.С. [2]. Вибір рослинних насаджень, використання композиційних прийомів озеленення, а також технології проєктування і використання об'єктів зелених зон розглядаються в публікаціях Бойко Т.О., Бойко П.М. [3-5], Дідур І.М. у співавторстві з Прокопчук В.М., Панцирева Г.В., Циганська О.І. [6]. Верещагіна П.М., разом з Коваленко О.А. та Чепак О.І. досліджували роль проведення інвентаризації рослинного матеріалу в межах населених пунктів, а також систему догляду за насадженнями [7]. Низку публікацій присвячено дослідженню реконструкції та оновлення територій загального користування з урахуванням клімату півдня України [8-12].

В нашому дослідженні враховано принципи сталого розвитку, зокрема раціонального використання природних ресурсів, підвищення біорізноманіття та адаптації зелених насаджень до умов змін клімату. Особлива увага приділена формуванню інклюзивного та безпечного рекреаційного середовища, що відповідає сучасним вимогам до організації громадських просторів.

Результати досліджень. В умовах великих міст південного регіону практично неможливо обійтись без якісно облаштованого громадського простору. Озеленення в цьому контексті характеризується доволі високими ризиками внаслідок впливу кліматичних умов на рослинність. Значна частина території міста Миколаїв потерпає від високих температур, а також дещо зниженої вологості повітря. Особливо відчутним це стає в літній період, коли рівень рекреаційного навантаження на територіях загального користування підвищується. Саме ці фактори стають критично важливими при створенні зон для відпочинку, де місцеві мешканці могли б почувати себе максимально комфортно навіть у спекотні дні.

Досліджуванним об'єктом став парк Адміралтейський, який попри наявність великої площі (12,8 га) має досить обмежену кількість облаштованих місць для проведення дозвілля. Концепція озеленення та благоустрою певною мірою підпорядковується кліматичним факторам, в межах яких можна використовувати зелені насадження, адаптовані до місцевих умов, які до того ж нестимуть середовищерегулюючі екосистемні функції.

Основний потік відвідувачів зосереджений саме в центрі парку, тож його рекомендовано облаштувати в першу чергу. Зона для відпочинку матиме вигляд павільйону в сучасному стилі, який цілком гармонійно поєднуватиметься з ландшафтом паркової зони. Павільйон піднятий над рівнем землі на постаменті, до якого ведуть широкі сходи з чотирьох сторін, обрамлені декоративними колонами на підніжжі. Периметр верхньої платформи огорожений прозорими скляними

бар'єрами, які не лише виконують функцію безпеки, а й дозволяють зберегти відкритий огляд навколишнього ландшафту. Найбільш примітним елементом є футуристичний багатошаровий навіс. Конструкцію пропонується виконати шляхом перекриття напівпрозорих, еліпсоподібних елементів, які забезпечуватимуть тінь та захист від прямих сонячних променів, водночас дозволить м'якому розсіяному світлу проникати крізь покриття (рис. 1).

Рис. 1. Місце для відпочинку на центральній площі (проект)

Простір під павільйоном симетрично зосереджений на природних елементах. Постамент оточений з чотирьох сторін штучним водоспадом. Біля основи сходів розміщуємо водойму правильної геометричної форми, в яку стікатиме вода з каскаду.

На верхній платформі та біля основи сходинок на колонах пропонуємо розташувати декоративні вазони з рослинними насадженнями *Pennisetum alopecuroides* L., а також навколо конструкції, симетрично висадити *Betula pendula* L. (рис. 2).

У якості одного з проектних рішень запропоновано організацію зони відпочинку у вигляді лінійного архітектурного комплексу. Конструкція візуально нагадує протяжну дугоподібну перголу, що простягається вздовж краю центральної площі з чітким окресленням контуру. Каркас виконаний з міцних вертикальних колон, які забезпечують надійну опору і створюють ритмічний візуальний ряд. Навіс двошаровий. Декоративні горизонтальні балки, що характерні для пергол, частково пропускатимуть світло, а напівпрозоре покриття забезпечуватиме захист від дощу, зберігаючи відчуття світла та відкритості. Під навісом рівномірно розташовані два види місць для сидіння (рис. 3). Підвісні лави-гойдалки підійдуть для більш динамічного відпочинку. Класичні лави розміщено по чергово для традиційного варіанту проведення дозвілля. Такий вибір малих архітектурних форм зумовлений функціональністю.

Рис. 2. Насадження в межах центральної площі (проект)

Рис. 3. Місця для сидіння під навісом (проект)

Рядове розташування місць для сидіння дозволяє одночасно знаходитись під навісом великій кількості людей, спостерігаючи за подіями на центральній площі. Інтенсивно озеленена паркова зона, де розмішуватимуться такі види рослинних насаджень як: *Catalpa speciosa* (Warder) Warder ex Engelm.; *Koelreuteria paniculata*

Laxm.; *Cupressus lawsoniana* (A. Murray) Part. 'Columnaris'; *Liriodendron tulipifera* L.; *Magnolia x soulangeana* Soul. -Bod. 'Big Pink'; *Cercis canadensis* L. 'Forest Pansy'; *Cotinus obovatus* Raf. 'Grace', ставатиме тлом для рекреаційного комплексу.

Ключовою ландшафтно-архітектурною домінантою парку може стати багатоконпонентний фонтанний комплекс (рис. 4), який поєднує класичні форми із сучасним благоустроєм. Виражена лінійна вісь, яка проходить через усю композицію, складається із серії послідовно розміщених водних елементів. Фонтани включені до басейнів різної геометричної форми, починаючи із традиційних прямокутних каналів, до унікальних квіткоподібних форм.

Рис. 4. Фонтанний комплекс (проект)

Центральну частину комплексу пропонуємо створити на помітному підвищенні, до якого ведуть містки та напівкруглі сходи. На платформі по колу розташувати перголи з насадженням *Hedera helix* L. у контейнерах (рис. 5).

Зони під навісами рекомендується захистити декоративною металевою огорожею з художніми елементами (рис. 6). На підвищеннях і вздовж комплексу передбачено розміщення невеликих альтанок-павільйонів з колонами та навісом, стилізовані під античність, які призначені для спокійного відпочинку.

Навколо фонтанів пропонується облаштувати паркові лави для комфортного відпочинку біля води.

Акцентними елементами ділянки з фонтанним комплексом будуть деревні насадження, які затінятимуть місця для відпочинку в певний час доби. Для цього ми обрали декоративні види рослин, які візуально повторюватимуть струмені води у вигляді арки або дуги, а також деякі види з ажурним типом крони, а саме: *Albizia julibrissin* Durazz., *Salix alba*, *Betula pendula* 'Paper'.

Важливим аспектом формування рекреаційного простору є його візуальне та функціональне сприйняття у нічний час, що зумовлює необхідність організації системи освітлення. Проектом передбачено встановлення освітлювальних опор по периметру центральної площі (рис. 7).

Рис. 5. Контейнерне озеленення (проект)

Рис. 6. Декоративна огорожа (проект)

На території фонтанного комплексу пропонуємо встановити маленькі садові світильники та великі ліхтарні установки по периметру ділянки (рис. 8). Додатково проектом передбачено створення контурного архітектурного підсвічування колон та сходинок.

Рис. 7. Освітлення центральної площі (проект)

Рис. 8. Освітлення фонтанного комплексу (проект)

Висновки та перспективи подальших досліджень. В результаті даного дослідження було виявлено характерні ознаки дефіциту якісно упорядкованих громадських просторів на території міста Миколаїв, зокрема на прикладі парку Адміралтейський. Незадовільний стан інфраструктури та існуюче несистемне озеленення унеможливають повноцінний комфортний відпочинок містян. Тож було розроблено концептуальне рішення комплексної ревіталізації зон для відпочинку на території загального користування міста Миколаїв. Проектуванням передбачено

об'єднання трьох багатофункціональних домінант: піднесений павільйон із захисним багатощаровим навісом; крита архітектурна конструкція з різнотипними місцями для сидіння; фонтанний комплекс. Розміщення зазначених об'єктів забезпечать необхідні умови для захисту від деяких несприятливих кліматичних чинників. Крім цього, використання в благоустрої водних об'єктів сприяє додатковому зволоженню повітря, що є актуальним для посушливого регіону. Асортимент рослинних насаджень було підібрано згідно їхньої стійкості до місцевого клімату та відповідності до виконання основних функцій, зокрема декоративної. Застосування контейнерного озеленення з насадженнями *Hedera helix L.*, *Pennisetum alopecuroides L.* дозволить ефективно використовувати ландшафтний простір. Розміщення на ділянці дерев та кущових насаджень з різними формами крони (*Albizia saman*, *Salix alba*, *Betula pendula 'Paper'*, *Catalpa speciosa*; *Koelreuteria paniculata*; *Cupressus Lawsoniana 'Columnaris'*; *Liriodendron tulipifera*; *Magnolia soulangeana 'Big Pink'*; *Cercis canadensis 'Forest Pansy'*; *Cotinus obovatus 'Grace'*) значно підвищить естетичний рівень сприйняття як кожного окремого об'єкту, так і території в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Орловська Ю. Павленко О. Концепція розвитку зеленої урбоєкосистеми: основні теоретичні підходи. Економічний простір. 2024. 192. 77-81.
2. Кучерявий В.П., Кучерявий В.С. Озеленення населених місць: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Львів. Видавництво «Новий Світ-2000», 2020. 666 с.
3. Бойко Т.О., Бойко П.М. Екосистемні послуги зелених насаджень – основа формування екологічної компоненти сталого розвитку урболандшафтів. Таврійський науковий вісник. 2025. № 145. Част.1. 325-331.
4. Бойко Т.О., Бойко П.М. Еколого-рекреаційна роль об'єктів садово-паркового господарства міста Херсон. Таврійський науковий вісник. 2022. № 128. 347-352.
5. Бойко Т.О. Критерії до підбору основного та додаткового асортименту деревних рослин для зеленого будівництва у місті Херсоні. І-ша відкрита регіональна науково-практична інтернет-конференція «Наукові читання імені В.М. Виноградова» присвячена 5-річчю заснування кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ», (23-24 травня 2019 р.). 2019.
6. Дідур І.М., Прокопчук В.М., Панцирева Г.В., Циганська О.І. Рекреаційне садово-паркове господарство. Вінниця: ВНАУ, 2020. 328 с.
7. Верещагіна П.М., Коваленко О.А., Чепак О.І. Технологія озеленення населених місць: курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2015. 104 с.
8. Boiko T., Boiko P., Dementieva O. An analysis of the current state of dendrological objects protected by the city of Kherson. 19-th International multidisciplinary scientific geoconference SGEM 2019. 2019. ISSUE: 6.2. P. 343–348. DOI: <https://doi.org/10.5593/sgem2019/6.2>.
9. Скок С.В., Стратічук Н.В. Науково-методичні аспекти оцінки сталого розвитку міських екосистем. Екологічні науки : науково-практичний журнал. Київ: ДЕА, 2020. № 1(28). С. 367–378.
10. Boiko T., Dementieva O., Omelianova V., Strelchyuk L. Ornamental woody plants assortment expansion in landscaping the cities of Southern Ukraine. 20-th International multidisciplinary scientific geoconference SGEM 2020. 2020. P. 595–602.
11. Lavrys V. Yu, Kotovska Ju S., Dvorna A. V. Creation of a project for landscaping and improvement of restricted areas in the city of Kherson. Таврійський науковий вісник. 2024. № 136. Част.2. 279-287.

12. Котовська Ю.С. Омелянова Ю.С. Перспективи озеленення об'єктів спеціального призначення на прикладі території Свято-Успенського собору в м. Херсоні. Таврійський науковий вісник. 2021. № 118. 126-133.

Дата першого надходження статті до видання: 13.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026